

Kunnen we het hoofd koel houden?

De hittegolf van afgelopen week zorgde bij heel wat landbouwers voor kopzorgen. Niet enkel over de gewassen die op de velden kreunen onder de aanhoudende droogte, maar ook over het gevaar van hittestress bij mens en dier. Klimaatverandering lijkt ervoor te zorgen dat we vaker met dit probleem te maken zullen krijgen, dus is het belangrijk om te anticiperen op meer en langere hittegolven. Maar hoe hou je het hoofd koel in tropische temperaturen, en hoe zorg je ervoor dat je dieren hetzelfde doen?

Nele Kempeneers / illustratie: Joris Snaet

Landbouwers zijn de eersten die de gevolgen van de klimaatverandering aan den lijve ondervinden. Langere periodes van droogte lijken nu eerder norm dan uitzondering en ook de temperatuur gaat omhoog. Het gevolg is dat droogte steeds vaker problemen geeft en de productie beïnvloedt.

Maar de schadelijkste klimaat-effecten in Europa worden verwacht van de toegenomen frequentie en de intensiteit van extreme klimaatfenomenen, zoals hittegolven. Een 'hittegolf' is een periode van minimum vijf opeenvolgende dagen met een maximumtemperatuur van minstens 25 °C,

waarbij het minstens drie dagen 30 °C of warmer is. Uit analyse van cijfers van 1970 tot 2018 blijkt dat het aantal hittegolven is geëvolueerd van één om de drie à vier jaar tot nu 1,3 hittegolven per jaar. En ook de duur en de intensiteit van de hittegolven is toegenomen. Dit jaar is trouwens het zesde jaar op rij met minstens één hittegolf. In 2019 hadden we er zelfs drie. De tweede hittegolf van 2018 duurde maar liefst 15 dagen.

Op maat van jouw bedrijf

We zullen dus moeten leren leven met langere periodes van zeer warm (en droog) weer, en dat is als landbouwer niet vanzelfsprekend. De droogteproblematiek is een belangrijke kant van de zaak, maar in dit artikel focussen we ▶

Van de week

op hitte en de uitdagingen die dat met zich meebrengt voor landbouwers en hun vee. Want hittestress kan potentieel gevaarlijk zijn, zowel voor mens als voor dier. Landbouwers willen vaak alles in het werk stellen om de gezondheid van hun vee te beschermen, maar daarbij mag de aandacht voor de eigen gezondheid niet uit het oog verloren worden. Er zijn verschillende manieren om hittestress bij landbouwdieren te vermijden of te verlichten, en die hoeven niet altijd kapitaalintensief te zijn. Veel is echter afhankelijk van het bedrijfstype, de infrastructuur en de manier van werken op het landbouwbedrijf. Met het oog op eventuele volgende hittegolven dit of volgend jaar, kan het waardevol zijn voor je eigen bedrijf in kaart te brengen welke maatregelen mogelijk zijn, zowel voor je dieren als voor jezelf en je personeel.

Liever kou dan warm

Heel wat landbouwdieren zijn beter aangepast aan frisse temperaturen dan aan hitte. Kippen hebben bijvoorbeeld geen zweetklieren om hun lichaamswarmte kwijt te geraken. Ze verliezen

warmte door de lucht die ze uitademmen, maar wanneer de omgeving warm en vochtig is kost dat meer inspanning. Op varkensbedrijven zijn het vooral de vleesvarkens en de kraamzeugen die het meest gevoelig zijn. Ook een varken kan immers niet zweten. Hitte, gecombineerd met hoge luchtvochtigheid, kan ervoor zorgen dat ze het benauwd krijgen en dat kan ernstige problemen veroorzaken. Algemeen leiden hoge temperaturen tot een lagere voederopname en daardoor zullen de vleesvarkens minder snel groeien. Bij de zeugen in het kraamhok daalt de melkproductie, met als gevolg dat de biggen minder goed groeien. Ook pas gedekte zeugen ondervinden problemen, waardoor er een verhoogde kans is op terugkomers en hoogdrachtige zeugen kunnen verwerpen. In de pens van herkauwers wordt, door de fermentatieprocessen, behoorlijk veel warmte geproduceerd. Ook zij voelen zich beter bij koude dan bij hitte. Hittestress tijdens de productie, dracht of droogstand kan zware gevolgen hebben en kan een langdurig productieverlies betekenen. Runderen,

geiten en schapen die last hebben van de warmte zullen minder grazen, de schaduw opzoeken en kunnen een versnelde ademhaling hebben. Als de dieren hijgen met open muil, minder gaan liggen (makkelijker hijgen) en minder gaan herkauwen, dan spreken we al van matige tot ernstige hittestress. Probeer dit tijdig te herkennen; ook koeien in vroege dracht of in de droogstand lopen een groot risico.

“Laat dieren op de warmste momenten van de dag zoveel mogelijk met rust.”

Chill in de stal

Elke diersoort reageert anders op hitte, maar er zijn een aantal basisprincipes die elke veehouder in acht kan nemen tijdens een warme periode. Zo laat je de dieren best zo veel mogelijk met rust tijdens de warmste momenten van de dag. Voederen doe je liefst op de koelste momenten. Zorg ervoor dat er voldoende wateropname is en dat voeder niet te veel blijft staan, want dan kan het door de hitte gaan broeien en minder smakelijk worden. Het kan goed zijn om je voedermanagement aan te passen in warme periodes. Bespreek dit met je voederleverancier of adviseur. Zo kan je voorkomen dat dieren door de warmte minder nutriënten gaan opnemen. Veel stallen zijn vandaag voorzien van een koelsysteem of ventilatoren. Controleer deze regelmatig, zorg dat de ventilatoren schoon zijn en zet het systeem tijdig op. In een gesloten stal is het belangrijk dat de temperatuur op het einde van de dag en 's nachts niet te snel zakt, want dat kan longproblemen veroorzaken.

Het aanbieden van schaduw of beschutting op de weide is wettelijk verplicht tijdens een hittegolf. Volle zon kan onverwacht snel doden, zelfs als er een briesje staat. Bepanting of structuren moeten voldoende schaduw geven voor alle dieren, anders is opstallen in een lichte, goed geventileerde stal een must. Vergeet ook zeker de kalverhutten niet te controleren. Heb je een vernevelaar, dan moet die goed afgesteld zijn en gecombineerd worden met een goede ventilatie, anders verhoogt het de luchtvochtigheid zodat er minder lichaamswarmte aan de lucht kan worden afgegeven. Uiers worden best droog gehouden. Ook het tijdelijk uitkalken van ramen, bijvoorbeeld in de varkensstal, kan een mooie temperatuurdaling teweegbrengen.

Onderweg zonder stress

Je kan als landbouwer nog zo goed voor je dieren zorgen, zodra ze opgehaald worden ligt hun welzijn buiten je eigen controle. Heel wat andere schakels in de keten werken nu met een hitteplan, wat de manier van werken tijdens hittegolven vlotter moet laten verlopen. Zo trad deze zomer het hitteplan van Vlaams minister Weyts en slachterijverenigingen Febev, VIP en NVP in werking. Dat plan werkt met een kleurcode, die overeenkomt met de kleurcode van het KMI. Elke kleur voorziet in een reeks van maatregelen waaraan de sector moet voldoen wanneer het welzijn van de dieren door extreme weersomstandigheden in het gedrang komt. De maatregelen hebben onder andere betrekking op het aantal dieren dat wordt vervoerd per transport, de toegang tot afkoelingsmogelijkheden en de planning en tijdstippen waarop dieren vervoerd worden. Maar bijvoorbeeld ook Rendac past zijn werking aan aan de hoge temperaturen en zorgt voor extra chauffeurs en een versterkte klantendienst. Een extra engagement van

alle spelers in de keten kan ervoor zorgen dat het comfort van landbouwdieren ook tijdens hoge temperaturen beschermd wordt. Dat is in de eerste plaats belangrijk voor de dieren zelf, maar ook voor het imago van onze sector. Dierenrechtenactivisten gebruiken warme periodes immers graag om minder fraaie beelden te verzamelen van dieren in hittestress, bijvoorbeeld tijdens transport. Dergelijke beelden zien geen enkele veehouder graag opduiken, want ze zetten de hele landbouwsector verkeerdelijk in een negatief daglicht.

Vergeet jezelf niet

De bezorgdheid van een veehouder gaat vaak eerst naar zijn of haar dieren en dan pas naar zichzelf. Maar wie buiten werkt, mag de effecten van hitte op de gezondheid niet uit het oog verliezen. Het belangrijkste aandachtspunt is de zon. Wie regelmatig verbrandt, loopt meer risico op huidkanker. Probeer dus de zon tussen 11 en 16 uur te vermijden. Geen sinecure op een landbouwbedrijf, maar je kan misschien je planning wat aanpassen of werken met een zonnescherm bij bepaalde werkzaamheden. Bescherm je hoofd met een hoed of pet en smeer gepaste zonnecrème. Als werkgever heb je daarnaast ook de verplichting je werknemers te wijzen op de gevaren van de zon en te zien welke aanpassingen er aan het werk mogelijk zijn om blootstelling te beperken. Zorg ervoor dat er voldoende rustpauzes zijn in functie van de zwaarte van het werk en begin eventueel vroeger in de ochtend. Stel koel water ter beschikking van je personeel. Alcohol- of suikerhoudende koolzuurrijke dranken zijn tijdens de hitte te vermijden. Over een frisse pint nadat de zon is ondergegaan vinden we geen richtlijnen terug, dus we kunnen ervan uitgaan dat daar geen bezwaar tegen is. ■

Wouter Wytynck

adviseur Dierlijke Veredeling,
Studiedienst Boerenbond
wouter.wytynck@boerenbond.be

Iedereen moet zijn verantwoordelijkheid nemen

“We krijgen steeds meer te maken met hittegolven en dat zorgt voor nieuwe uitdagingen voor de landbouwsector. Het voorkomen van dierenleed is voor elke goede veehouder topprioriteit, en dat is goed. Er zijn heel wat manieren om het comfort van de dieren te verbeteren en voor verkoeling te zorgen, zonder dat hier grote investeringen voor nodig zijn. Maar de verantwoordelijkheid voor dierenwelzijn ligt niet enkel bij de boer. Alle schakels uit de keten hebben een rol te spelen. Vergeet als landbouwer ook jezelf niet te beschermen tijdens een hittegolf. Hou het hoofd, letterlijk en figuurlijk, koel.”

“De bezorgdheid van een veehouder gaat vaak eerst naar zijn dieren en dan pas naar zichzelf.”